

<https://helda.helsinki.fi>

Reparationsmarkören "eiku" i Helsingforssvenska : Samtalsfunktion och språkkontakt

Lindström, Jan

Studia Humaniora Ouluensia

2022-09-09

Lindström , J 2022 , Reparationsmarkören "eiku" i Helsingforssvenska : Samtalsfunktion och språkkontakt . i K Lepistö , R Kosunen & E Risto (red) , Humanisten med många roller : En festskrift till Paula Rossi på hennes 60-årsdag . vol. 18 , Studia Humaniora Ouluensia , vol. 18 , Studia Humaniora Ouluensia , Oulu , s. 207-223 .

<http://hdl.handle.net/10138/350859>

---

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Reparationsmarkören *eiku* i Helsingforssvenska: samtalsfunktion och språkkontakt

Jan Lindström

1 Introduktion

När vi producerar tal i samtal sker det löpande här och nu, och då kan vi råka ut för olika slags problem med talets progressivitet: vi kanske inte kommer på ett namn eller tvekar inför ett ordval, tappar tillfälligt synen på den syntaktiska fortsättningen eller noterar en felsägning. Sådana problem blir vanligtvis inte kvar när en skribent redigerar sin text (även denna text!) och levererar den slutgiltiga versionen, men i talet kan inte redigeringspraktiker raderas: pauser, tvekljud, omstarter och korrigeringar står kvar och är hörbara. Redigeringspraktiker av detta slag kallas för reparation i den samtalsanalytiska traditionen (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977). Ur talarens synvinkel ersätts vid reparation ett segment av tal med något annat eller talaren lägger till något; båda procedurerna görs i syfte att producera en utsaga som är mer adekvat och begripligare för samtalspartnern. Det kanske vanligaste sättet att markera sådana självreparationer är att avbryta produktionen av en konstruktion och ett ord på ett hörbart sätt (s.k. *cut-off* på engelska; Schegloff 1979), t.ex. *Marie var väldigt depp- dämpad*. Men lexikal markering kan också göras med hjälp av olika led som introducerar en omformulering: *alltså, eller, jag menar*, t.ex. *Marie var väldigt deppad, jag menar, dämpad*. En reparation av vad den andre sagt, s.k. annan-reparation, kan i princip initieras med motsvarande markörer, t.ex. *Marie var väldigt deppad. – Du menar dämpad?*, även om den vanligaste generiska markören är frågeordet *va* (Lindström 2008:162).

I den här artikeln vill jag ta upp en specifik lexikal markör för ersättande reparation, nämligen partikeln *eiku* som kan påträffas i ledigt helsingforssvenskt samtalsspråk. Denna partikel härstammar naturligtvis från finskan och kan anses vara en kombination av negationen *ei* och konjunktionen *kun*, i princip 'nej utan'. Partikeln är mycket vanlig i reparationer på finska och tycks inte ha direkta motsvarigheter i andra språk (Sorjonen & Laakso 2005). Därför kan den antas fylla ett slags lucka speciellt i tvåspråkiga helsingforssvenskars språk. I det följande ska

jag först kort redogöra för ersättande reparation på svenska samt tidigare observationer av *eiku* i finska samtal och i finländsk svenska. Efter denna bakgrund övergår jag till att visa och diskutera exempel ur ett helsingforssvenskt samtalsmaterial. Här utgår jag från en samtalsanalytisk sekvensanalys, där reparationssekvenserna står i fokus, och i synnerhet hur partikeln *eiku* placeras i sekvenserna. I slutet av artikeln dryftar jag partikelns betydelse för svenskan i Helsingfors som språkkontaktfenomen och vad vi kan säga om dess etableringsgrad i en tvåspråkig talgemenskap, där olika inlåningsmekanismer ofta är förankrade i social interaktion (se t.ex. Huhtala 2001).

2 Lexikal markering av ersättande reparation

Här tar jag först upp olika svenska markörer för ersättande reparation, sedan ges en kort översikt över tidigare iakttagelser av *eiku* i samtal på finska och svenska.

2.1 Markering av ersättande reparation på svenska

Som nämnts ovan kan ersättande självreparation markeras med avbrott, som kan föregås av pauser och andra tveksamhetssignaler, eller med vissa lexikala element (se Lindström 2008:149). Bland de senare är den disjunktiva konjunktionen *eller* ganska vanlig:

- 1 *Eller* som markör för reparation (Lindström 2008:151)
A: sen (.) efter tj:e år **eller** (0,2) ja hhh sju åtta år i alla fall (0,6)
så upptäckte ja att han so:v ju.

Här berättar A om sin far som låtsades att lyssna på henne när hon som barn hade kommit hem från skolan, men i verkligheten hade han sovit. Det hade tagit en lång tid att komma till denna insikt, något som A först anger med ”tio år”, men anser tydligen sedan att detta kan vara en överdrift och tonar ned med reparationen *sju åtta år i alla fall*. Modifieringen introduceras med *eller*, som alltså presenterar ett alternativ till det tidigare sagda.

En annan ersättande reparationsmarkör är *ja menar*, som bokstavligen erbjuder en förklaring men kanske bäst kan förstås som en omformuleringsmarkör i samband med reparationer och progressivitetsproblem.

2 *Ja menar* som markör för reparation (Lindström 2008:152)

U: sen här vi en sak till, å de e ju den här penseltvätten som också<
ja menar de e ju också lite sl**ab**bit å man får på huden å (så där),

Här redogör en uppringare (U) till Giftinformationscentralen för omständigheterna kring penseltvätten i samband med en ungdomsverksamhet. Han är tydligen på väg att formulera något till saken hörande i en relativsats (*den här penseltvätten som också*), men den satsen avbryts. I stället byter han kurs syntaktiskt och rapporterar i form av en huvudsats *de e ju också lite slabb*. Denna strukturella ersättning markeras med *ja menar*.

Vidare kan det i allmänhet konklusiva adverbet *alltså* markera en ersättning, en funktion som sammanhänger med uttryckets användning som markör för omformulering, vidareutveckling och specificering (Lehti-Eklund 1997; Lindström 2008:108).

3 *Alltså* som markör för reparation (Lindström 2005:42)

Lisa: eh di kommer att ha målare i sommar
(0,9)

Lisa: **alltså** nästa sommar [.hh å då (.) då ska de göra alla di här

Viola: [mhm

Lisa redogör i ett mötessammanhang för ett renoveringsprojekt och informerar deltagarna om att projektet pågår med målare *i sommar*. En paus följer då ingen tar turen, varpå L fogar in en omformulering med *alltså* (*alltså nästa sommar*), dvs. ett i sammanhanget i princip, och särskilt i finlandssvenskt bruk, synonymt alternativ till tidsbestämningen *i sommar*.

Mer analogt med partikeln *eiku* kan självreparationer ibland initieras med negationen *nej* med varianter, även om det inte förefaller vara så vanligt i svenska samtal (Lindström 2008:83, 152). Då detta förekommer verkar det vara frågan om att talaren reagerar på något i sitt tal som hen bedömer som ett misstag, vilket inte helt är fallet i exemplen 1–3 som mera handlar om alternativa formuleringar.

4 *Nä* som markör av reparation (Lindström 2008:152)

A: men vet ni fem karlar na- nubba **nä va heter de**,

B: nob[ba

C: [nobba

Här berättar A om en händelse på en pensionärsdans, där hon blivit nobbad av ”fem karlar” som hon försökt bjuda upp. Hon har dock svårt att träffa på rätt verb i sin beskrivning och avvisar felsägningen *nubba* med *nä*, varefter hon producerar ordsökningsmarkören *va heter de* som sedan får de andra deltagarna att komma in och assistera med verbet *nobba*. Även i (5) initierar talaren en reparation med negation:

5 *Nej* som markör av reparation (Lindström 2008:153)

V: när gick starten då (.) åtta i morse va eller?

(1,0)

K: (eh) ja: (hörru (.) ä re nej åtta ä de no va°.

V: åtta har ja för mej.

I detta institutionella samtal förhandlar ett vårdbiträde (V) och pensionerad klient (K) om en tidpunkt, dvs. ett klockslag. K formulerar först ett tentativt förslag i interrogativ form (”är det nie”), men avvisar detta på ett självresponsivt sätt med *nej* och producerar sedan en osäkerhetsmarkerad självreparation *åtta ä de no va*.

Även om negationsbaserade reparationsinitiativ är förhållandevis sällsynta i svenska samtal är deras förekomst ändå av intresse med tanke på att den finska reparationsmarkören *eiku* bygger på ett negerande element och kunde väl ha uppträtt i liknande kontexter som i exemplen 4–5.

2.2 Tidigare forskning om *eiku*

Tidigare forskning om finska samtal bekräftar att partikeln *eiku* är ett lexikaliserat element som specialiserat sig för reparationsfunktioner (Sorjonen & Laakso 2005; Laakso & Sorjonen 2010). *Eiku* profilerar sig i synnerhet som en ersättande reparationsmarkör och indikerar att något bör korrigeras i det talaren just sagt (självreparation) eller i det som den andra talaren sagt (annanreparation) (se Sorjonen & Laakso 2005; Haakana & Kurhila 2009). Därtill påpekar Haakana & Visapää (2014) att partikeln även, fast i mindre utsträckning, uppträder i funktioner som i viss mån befinner sig bortom regelrätt reparation, t.ex. i olika typer av nyorienteringar som byte av topik.

I det följande finns ett typiskt exempel på en självreparation inom talarens tur:

6 *Eiku* i självreparation (Haakana & Visapää 2014:44)

Susa: ja sittehän Kipa< **ei:ku** Tupu selitti sitä et ku se .hh kumartuu
ni se kumartuu [siis just sillee,

Anne: [silleen jalat #levällään ja#,

Här producerar Susa först personnamnet *Kipa*, som hon sedan avvisar med *eiku* och ersätter med namnet *Tupu*. Självreparationer med *eiku* kan förekomma i olika turpositioner: inne i en tur som ovan, efter en avslutad tur, varvid talaren lägger till en korrigerings-, eller efter en annan talares bidrag som kan tyda på att mottagaren missförstått det sagda.

Eiku kan också rikta sig till den föregående talarens bidrag då den mottagande talaren reagerar på något som är felaktigt i det och erbjuder en korrigerings-:

7 *Eiku* i annanreparation (Haakana & Visapää 2014:48)

Ella: hyvinkö teillä on menny kesä ja- ja- (.)
mitäs kuuluu Kuusamoon ja<
(.)

Tero: °**ei**[**ku**< Kuhmoon.

Ella: [**eiku** Kuhmo(h)onh. nii:h.

Ella frågar här hur Tero har haft det på sitt sommarställe och producerar ortnamnet *Kuusamo*. Det är fel ort och Tero gör en reparation och korrigerings till namnet *Kuhmo* i sin tur som inleds med *eiku*. Ella inser också sitt fel och inleder en självreparation nästan samtidigt, även den med *eiku*.

Det finns tidigare observationer av förekomsten av denna finska partikel även i vissa typer av samtal på svenska i Finland, varvid den klassats som en typ av kodväxling. Lehti-Eklund (2002:131) har noterat bruket i s.k. dictoglossamtal i svenska språkbadsklasser:

8 *Eiku* i annan- och självreparation (Lehti-Eklund 2002:131)

Ilmi: å man säljer inte (0,4) för blo- blommornas skull

Pertti: **eiku** man odlar inte för blom- **eiku** (0,6) säljer säljer

Pertti använder *eiku* i början av sin tur för att reparera och korrigera Ilmis föregående yttrande, men korrigerar sig själv med samma partikel senare i turen.

I likhet med Lehti-Eklund observerar Henricson (2013) förekomsten av flera finska redigeringspartiklar (*tai*, *siis*, *eiku*) i sin studie av samtal som spelats på s.k. svenska språköar i Finland (dvs. städer som Kotka, Tammerfors, Björneborg och

Uleåborg). Vid sidan av självreparationer kan *eiku* inleda annan-reparationer eller föranleda sådana och även kvittera en annan-reparation som nedan:

9 *Eiku* i kvittering av annan-reparation (Henricson 2013:171)

T: nu hade dom ett fint program (0,5) å sen hade dom hä
(1,1) tvåorna som e yngst i gymnasie så hade dom ett
pro[gram åt oss

B: [äldst i [gymnasie

C: [(*mh*)

T: **eiku** just de ja äldst i gymnasie dom hade ett program åt oss

I (9) berättar T om skolans traditioner i samband med abiturienternas sista dag i gymnasiet och dagen därpå då följande klass ("tvåorna") uppgraderas till skolas äldsta (se Henricson 2013:172). T säger då att tvåorna är *yngst i gymnasie*, en felsägning som B i överlapp korrigerar med *äldst i gymnasie*. T tar emot denna annan-reparation med ett självkorrigerande och kvitterande *eiku* som följs av en ytterligare kvittering *just de ja* samt upprepning av reparationen *äldst i gymnasiet*.

Kolu (2017) har undersökt förekomsten av vissa svenska och finska diskursmarkörer hos tvåspråkiga talare av svenska och finska på tre orter: Haparanda (samtal i huvudsak på finska eller svenska), Stockholm (samtal i huvudsak på finska eller svenska) och Helsingfors (samtal på svenska). *Eiku* (eller den dialektala formen *eikö*) förekommer på alla orter men mest i Haparandasamtalen, där finska också mer är samtalens huvudsakliga språk, och mer sällan i Helsingforsmaterialet. Kolu ger exempel på följande användning som är en liknande kvittering av en annans reparation som i Henricsons exempel i (10):

10 *Eiku* i kvittering av annan-reparation (Kolu 2017:116)

Elina: då har vi ju redan talat femton minuter

Sofia: en halv timme

Elina: **eiku** halv timme ja menar en halv timme

Sofia reparerar Elinas tidsangivelse *femton minuter* till *en halv timme*. Sofia kvitterar reparationen med *eiku* och upprepar ersättnings kärna, *halv timme*. Denna följs av en annan reparationsmarkör, *ja menar*, som inramar den än en gång upprepade reparationen som en omformulering.

Studierna av samtal på svenska indikerar att *eiku* förekommer hos talare som är tvåspråkiga på finska/svenska. Partikeln påträffas i inlärarespråk och i svenskt

talspråk på tvåspråkiga orter som Haparanda och svenska språköar i Finland. Talarna som observerades var också skolungdomar, så *eiku* kan förefalla vara ett drag i ungdomsspråk.

3 Material och metod

Materialet för den här undersökningen utgörs av nio vardagliga svenska samtal som spelats in på video bland yngre vuxna i Helsingforsregionen 2016, ursprungligen insamlade inom ramen för *Spetsforskningsenheten för intersubjektivitet i interaktion* och transkriberade i projektet *Emergent grammatik för samtalspråk* (EGS)¹ i vars kärnkorpus de ingår. Personerna som deltagit i inspelningarna har gjort det med informerat samtycke om att materialet får användas i vetenskaplig forskning. Egennamn och liknande som förekommer i transkriptionerna och i analysen nedan är pseudonymer. Deltagarnas ålder varierar mellan 23–28 år och samtalen har ägt rum i deras hemmiljö; antalet deltagare varierar mellan 2–3 per samtal. Medelinspelningstiden är en timme och hela materialet omfattar 8 timmar 15 minuter. Samtalsaktiviteten kan anses vara typisk för vardagliga samtal: socialt prat om varierande teman som t.ex. relationer, fester och aktuella händelser; i ett samtal är dock deltagarna engagerade i att spela ett PlayStation-spel och interaktionen handlar då om händelserna i spelet.

Materialet innehåller femton belägg på partikeln *eiku* och den påträffas inte alls i tre av de sammanlagt nio samtalen. Det blir med andra ord ingen hög frekvens per minut, eller ens per samtal. I en grov jämförelse med Haakana & Visapääs (2014) studie så kan man anta att partikeln är närmare tredubbelt så frekvent i finska samtal som i de Helsingforssvenska i denna studie (Haakana och Visapää har ett material om 53 timmar som innehåller 252 belägg på *eiku*). Icke desto mindre förefaller *eiku* vara ett införlivat element i deltagarnas helsingforsiska idiom, vilket även analysen av exempelutdrag i avsnitt 4 vittnar om.

Metodiskt tillämpas en samtalsanalytisk sekvensanalys med förekomsten av reparationsinitiativ i fokus. Reparation kan förekomma inom ramen för en och

---

¹ Projektet finansieras av Finlands Akademi 2018–2022 och leds av Jan Lindström; för information och publikationer, se <https://emergentsyntax.home.blog/>

samma tur eller initieras i nästa, men i grunden handlar det i alla lägen om ett sekventiellt fenomen där vi kan identifiera 1) en problemkälla (det som behöver repareras), 2) ett initiativ till reparation och 3) en lösning med en adekvat reparerande handling (Schegloff m.fl. 1977). När reparationen sker inom ramen för samma tur är det fråga om reparationer som initieras och löses av talaren själv (självreparation). Talaren kan också initiera reparationen själv men problemet löses av en annan deltagare (själviniterad annan-reparation). Vidare kan initiativet till reparation tas i nästa tur, varvid det handlar om annan-initierad reparation. Själva lösningen kan produceras av den ursprungliga talaren eller också av den som initierat reparationen (annan-initierad självreparation respektive annan-initierad annan-reparation). Enligt Schegloff (1979:268) finns det en generell social preferens för självreparation, och även i så måtto att det är mer prefererat att talaren själv initierar och löser reparationen innan en annan talare hinner initiera reparation i nästa tur. Reparationsinitiativen kan markeras på olika sätt, och partikeln *eiku* är en av sådana markörer, som alltså följer problemkällan och föregår lösningen.

4 *Eiku* i Helsingforssvenska samtal

Reparationsmarkören *eiku* påträffas alltså 15 gånger i det Helsingforssvenska samtalsmaterialet. I nio fall initierar den reparation inom talarens egen tur och i fyra fall är det fråga om (själv)reparation i sekventiellt sett tredje turer. Utöver dessa finns det två sekventiellt mer invecklade fall som har vissa drag av annan-initierad reparation. I det följande ger jag exempel på bruket i varje kategori, där kategoriseringen alltså utgår från den sekventiella placeringen av initiativet till reparation: i samma tur, då det även är fråga om självreparation, i nästa tur samt i tredje turposition.

4.1 Självreparation i samma tur

Självreparationer med *eiku* kan förekomma i olika skeden av den syntaktiska progressionen i talarens egen, pågående tur. Talaren kan avbryta sig mitt i ett ord, som i sig ofta markerar reparation, och sedan producera *eiku* för att markera och initiera en korrigerings:

- 11 *Eiku* följer ordavbrott (EGS:EC:03); Miranda (M)
 01 M: ja ha titta på såndäna, (0,3) ((harklar sig)) videon liksom
 02 som dom nu: håller på ti sex- (.) **eiku** sjuan. .hh

Miranda talar här om en YouTube-video som presenterat den (då) senaste Iphone-modellen som är 7. Hon säger dock först *sex-*, ett hörbart avbrott av den sannolika formen *sexan*, korrigerar sig och producerar det adekvata modellnumret *sjuan*.

Likaså påträffas *eiku* i samband med prepositionsfraser, såsom i (12) där det korrigerade handlar om en tidsangivelse.

- 12 *Eiku* följer en preposition (EGS:EC:02); Linus (L) och Alma (A)
 01 L: dehä (.) så dehä e såhä kirjakuuprojekti?
 02 (0,3)
 03 A: ja,=
 04 L: =så dehä .hh som kommer va i: (1,1) slut:e av .hh
 05 **E::Iku** som kommer att va i augusti eller nånting
 06 så de:e de:e dehä: såhä festival för ba konst överhuvutage,
 07 så vi kommer att göra sånä hä affischer?

Linus börjar berätta om ett konstnärligt projekt (*Kirjakuu*) där han deltar i planering av affischer. På rad 4 är han på väg att säga att festivalen i fråga äger rum ”i slutet av” någon månad (möjligen augusti), men innan han kommer till namnet på månaden avbryter han sig vid prepositionen *av*, drar in andan och producerar *eiku* med högre volym än omgivande tal. Efter *eiku* backar han till början av *som-*relativsatsen i vilken problemet uppstod, och producerar den sedan smidigt och utan den trevande modifieringen ”i slutet av” (dock med det garderande påhänget *eller nånting*).

Ytterligare ett annat exempel på placeringen i samma tur ser vi i (13) där talaren inleder en reparation efter en i princip hel sats men även inom en prepositionsfras som följer satsen:

- 13 *Eiku* följer en hel sats/preposition (EGS:EC:05); Jill (J)
 01 J: no va man ju medveten på sjuttitale eller såhä eh
 02 p- på: **eiku** på åttitale.

Här talas det om i vilken mån man tidigare varit medveten om att plastpåsar inte är ett ekologiskt val, och Jill menar att man redan tänkt på det på sjuttioalet. Efter att ha sagt detta blir hon osäker på tidsreferensen och verkar vara på väg att producera

en alternativ reparation med *eller såhär*, vilket sedan på rad 2 följs av tvekljudet *eh* och prepositionen *på*: som kunde följas av en annan decennieangivelse. Efter den något förlängda prepositionen producerar hon snabbt *eiku* för att initiera en korrigerig till *på åttitale*. Med andra ord verkar Jill vid *eiku* ha bestämt sig för att sjuttioalet är så pass fel att det inte kan anses som ett relevant alternativ, vilket däremot ett reparationsinitiativ med det mindre avvisande *eller* kunde ha antytt; jfr ex. (1) ovan.

4.2 Själv- eller annan-reparation?

Som sagt innehåller det undersökta materialet få tydliga initiativ till reparation med *eiku* i den sekventiellt sett följande turen, varvid initiativtagaren även vore en annan än producenten av problemkällan. Detta kan vittna om att självinitiativ och självreparation faktiskt är mer prefererade handlingar än annan-initiativ och annan-reparationer (se Schegloff m.fl. 1977; Schegloff 1979). Här ska jag dock anföra två fall där det sekventiella förloppet i alla fall är flertydigt vad gäller initiativet och problemkällan.

I (14) ser vi ett utdrag där den ena talaren, Kaj, utför en reparation på rad 14, varefter den andra talaren, Anton, reagerar på innehållet och introducerar en reparation på rad 15. Anton och Kaj spelar tillsammans ett PS4-fotbollsspel, båda koncentrerade på en datorskärm och hållande var sin kontrollenhet i famnen; turerna kommenterar spelhändelser och är ofta korta, ibland med uppehåll mellan turerna då spelandet tar uppmärksamheten. I början av sekvensen ger Anton och Kaj var sin gissning på med vilka målsiffror spelet kommer att sluta.

- 14 *Eiku* i själv- och annan-reparation (EGS:EC:10); Anton (A) och Kaj (K)
- 01 A: fem ett. .hh de sku va nånti[ng.]
- 02 K: [ja] säger fem ett.
- 03 de e min gissning. du.
- 04 (9,0)
- 05 K: ja får den. måle ba.
- 06 A: *ja*
- 07 (2,0)
- 08 K: de räcker int.
- 09 A: ja ringe- ja gissar sex två.

- 10 K: okej.
 ((några mellanliggande turer är utelämnade))
 11 K: nu blir de mål om du int slipper under den.
 12 man kan int missa därifrån mera.
 13 sex två kan nog va ganska bra gissning.
 14 **eiku nä** vi ha haft bara fyra mål. tänk om vi förlorar de.
 15 A: **eiku** ja sku säja fem två sku ja säja. egentligen.

Antons första orientering om slutresultatet kommer på rad 1, *fem ett*, som Kaj tar upp och etablerar som sin gissning på rad 2, varefter han ber Anton komma med sin gissning (*du*). Det blir en paus då båda är koncentrerade på spelet och kommenterar det, men på rad 9 ger Anton gissningen *sex två*. Efter några spelhändelser och turer som hör till dem (en del utelämnade i utdraget) konstaterar Kaj på rad 13 att *sex två* kan vara en *ganska bra gissning*. Här blir han plötsligt medveten om det aktuella matchläget och introducerar reparationen *eiku nä vi ha haft bara fyra mål*. I ljuset av detta verkar Antons gissning inte vara så bra. Kajs reparation är här något flertydigt: den kan anses hänföra sig till hans just föregående bedömning att 6–2 är en bra gissning, men samtidigt är det också en kommentar till den andres gissning och således hörbar som kritik och reparation av den. I vilket fall som helst föranleder detta Antons *eiku*-inledda reparation på rad 15 som också är flertydig. På ett sätt är det en försenad självreparation av det han sagt på rad 9, men korrigerar också relevansen av Kajs tillbakavisande reparation (*eiku nä*) på rad 14. Det vill säja att Anton *egentligen* avsåg något annat än vad han tidigare sagt och således ifrågasätter han Kajs kommentar, då den omformulerade gissningen bättre passar in i den situation som tagits upp.

I (15) påträffas *eiku* i en missförståndssekvens där reparationen på rad 6 tar fasta på svaret på en fråga:

- 15 *Eiku* vid annan-reparation (EGS:EC:02); Linus (L) och Alma (A)
 01 L: pt .h men ja kan ju försöka söka nå referenser ti dej också.
 02 (1,3)
 03 A: m va va refe[renser.]
 04 L: [#mm# n]å referenser ti (.) dehä
 05 va som e bra V J [material?]
 06 A: [**eiku ei- eik**]u va va (.) va betyder referensorde.
 07 (1,1)

08 L: referenssejä.

Linus och Alma tittar på en video som Linus spelar upp med en mobiltelefon när de försöker planera ett audiovisuellt projekt tillsammans. Linus erbjuder sig att söka fram uppgifter om liknande videor som de just sett, något han hänvisar till med *referenser* på rad 1. Alma frågar på rad 3 vad referenser är, och Linus svar behandlar frågan som en indikation på ett syftningsproblem. När han börjar förklara vad han avsett med referenser (dvs. VJ eller *videojockey*-material) avbryter Alma honom med *eiku*, som vidare dubbleras kanske på grund av överlappande tal, och initierar reparationen *va betyder referensorde*. Detta visar att det handlar om ett språkligt problem, dvs. själva ordets betydelse, och att problemkällan ur Almas synvinkel är att Linus svar inte är relevant, dvs. ett svar som hon söker. Linus försöker sedan på rad 8 förtydliga genom att erbjuda ordet *referenssejä* på finska (vilket inte hjälper nämnvärt, så sekvensen fortsätter en bit efter detta men visas inte här).

Som sekvensen i (15) visar kommer Almas *eiku*-bidrag i en tredje tur om man tänker på ordningen fråga–svar–reparationsinitiativ. Som Haakana och Visapää (2014:47) noterar går självreparation och annan-reparation in i varandra i sådana här fall. Med reparationsinitiativet *eiku* pekar Alma på ett problem i Linus svar, och i så måtto initierar hon en annan-reparation, men samtidigt gör hon även en omformulering av sin egen tidigare fråga och förtydligar den. I detta perspektiv kan man hävda att Almas omformulering är en självreparation som föranleds av den andres bidrag och att den således äger rum i en tredje turposition, såsom i fallen i nästa analyskategori.

4.3 Självreparation i tredje turposition

Reparationer i tredje turposition har identifierats som en egen kategori i samtalsanalytisk litteratur och kan betraktas som ett försenat alternativ till självreparation (se Schegloff 1997). Antingen kan reparationen bara ”hamna” i en sekventiellt sett tredje tur, då mottagaren hunnit yttra t.ex. en uppbackning efter en potentiellt avslutad tur och sedan utför den primära talaren en självreparation oberoende av den andres mellanliggande tur. Sådana fall påträffas inte i materialet, men är principiellt sett helt möjliga även med *eiku*-reparationer. Däremot finns det fyra exempel på reparationer i *tredje turposition*, där mottagarens bidrag *föranleder*

reparationen, dvs. mottagarens respons gör ett problem i det tidigare talet identifierbart. Det sekventiella förloppet kan beskrivas så här:

Tur 1: Innehåller en problemkälla

Tur 2: Respons på Tur 1 som gör problemkällan identifierbar

Tur 3: Reparation av problemkällan

Ett sådant fall ser vi i (16) där den andra deltagaren, Miranda, på rad 3 producerar reparationsinitiativet *häh* som hänför sig till Almas kommentar på rad 1.

16 *Eiku* i tredje turposition (EGS:EC:02); Alma (A) och Miranda (M)

01 A: dom måst kallna till lite försht. (0,7) *fösht fösht*.

02 (0,6)

03 M: *häh?*

04 (0,8)

05 A: **eiku** *bisuna bara*.

Alma har frågat sin ena samtalspartner, Linus som inte är med i utdraget ovan, om han vill ha en öl. Vid det här laget har hon gått till köket och konstaterar att ”dom måste kallna lite först”. Miranda är sysselsatt med annat samtidigt och befinner sig också i ett annat rum. Med *häh?* indikerar hon antingen problem med hörande eller förståelse. Detta föranleder då Almas reparation *eiku bisuna bara*, dvs. ”dom” som måste kallna till lite var ”öl”.

Ett något annorlunda fall har vi i (17), ett dyadiskt samtal där deltagarna just diskuterat gamla kompisar och vad de jobbar med nuförtiden. De har tidigare konstaterat att flera av dem har blivit fotografer:

17 *Eiku* i tredje turposition (EGS:EC:11); Ellinora (E) och Hanna (H)

01 E: ha du sett, (0,5) Millis dom dä,=

02 (2,0)

03 H: e hon [också nån fotograf.]

04 E: =[må:lningar.]

05 nä alltså [hon e (.) konstnär]

06 H: [**eiku nä** hon e tai-]

07 ja konstnär

Ellinora introducerar här på rad 1 en ny person, Milli, och frågar om Hanna har sett hennes verk. Hon pausar dock på rad 2 och har inte ännu hunnit producera vad exakt Hanna borde ha sett. Hanna kommer då in med förväntningen att även Milli är fotograf numera (rad 3). Delvis i överlapp med detta följer Ellinora upp sin tur med nyckelordet *målningar* på rad 4, och efter det yttrar hon *nä* som respons på Hannas fråga på rad 3 och fortsätter med det korrigerande svaret *hon e konstnär* (rad 5). Hanna hör trots det överlappande talet ordet *målningar* i Ellinoras bidrag på rad 4. Detta föranleder det att Hanna börjar reparera sig tidigt under Ellinoras svar: *eiku nä hon e tai-*. Det är möjligt att hon är på väg att kodväxla till det finska ordet *taitelija*, men byter till *konstnär* efter att ha hört Ellinoras bidrag till slut; responsordet *ja* på rad 7 tyder på att Hanna tar upp och accepterar yrkesbeteckningen som Ellinora använt. Liksom i Kajs reparation i (14) kan vi även i Hannas reparation notera att *eiku* kombineras med den svenska negerande partikeln *nä*, som styrker den avvisande funktionen.

Allt som allt vittnar fallen med reparationer i tredje position, liksom i andra sekventiella positioner, att *eiku* används dynamiskt och med stor automatik i de undersökta samtalen. Det är samtidigt svårt att se om *eiku* kunde ha ersatts med de svenska reparationsmarkörer som diskuterats i avsnitt 2.1. *Eller* implicerar att det är frågan om ett alternativ men motsäger inte helt det som tidigare sagts, och *alltså* är inte heller klart avvisande utan signalerar en precisering av det tidigare. *Ja menar* kunde kanske passa in i flera sammanhang, men denna markör kan vara mer i användning i kontexter där talaren känner att hen måste förklara sig snarare än att ta tillbaka det som hen sagt. I motsats till dessa har *eiku* en påtaglig avvisande innebörd som mer eller mindre helt upphäver det som tidigare sagts och kan alltså närmast motsvaras av *nej*; som vi sett samförekommer också *nej* ibland med *eiku*.

5 Slutdiskussion

Som forskningen i finska samtal visat är *eiku* en partikel som i hög grad lexikaliserats i funktionen att markera ersättande reparation (Haakana & Visapää 2014). Härmed förefaller finskan vara ganska unik åtminstone bland de språk som beforskats utifrån den samtalsanalytiska metodiken (Sorjonen & Laakso 2005). Bland annat saknar svenskan en liknande specialiserad och explicit reparationsmarkör. Av de mer flitigt använda svenska markörerna har *alltså*, *eller*

och *jag menar* delvis en annan profil och även andra funktioner än att enbart eller primärt initiera reparation. De saknar den klart avvisande signalen som *eiku* har, något som kommer i förgrunden i vissa självkorrigering användningar av *nej*, men det används inte så ofta i samband med reparation på svenska. Det är då inte så långsökt att tänka att *eiku* i en tvåspråkig kontext, och hos talare som kan både finska och svenska, fyller en lexikalisk-funktionell lucka (se Henricson 2013).

Partikeln verkar vara ett fullt brukligt element hos yngre tvåspråkiga talare och förekommer i liknande tur- och sekvenspositioner som i finska samtal, men framför allt i kontexter med självreparation. Det är utan tvekan frågan om ett språkkontaktfenomen, och ett i och för sig ganska väntat sådant. Enligt Matras (2009) hör ju olika slags diskursmarkörer till de mest överförbara elementen i språkkontaktsituationer; materialet innehåller också sådana finska kohesionsreglerande ord som *niinku* 'liksom', *muuten* 'förresten', *toisaalta* 'å andra sidan', *kuulemma* 'enligt hörsägen' och *nimenomaan* 'uttryckligen'. En bidragande orsak till detta är att diskursmarkörer och liknande partiklar inte behöver integreras morfo-syntaktiskt i ett språkflöde. Ett annat perspektiv på element som *eiku* är att talarna kan ha minst koll på användningen av dem – som på ett sätt är liksom automatiserade gester – varför sådana element lätt gör talarnas olika språkliga repertoarer extra "sårbara" just för dem (Matras 2009). I slutändan kan vi tala om en språkförändring när de främmande elementen dyker upp i språkrepertoarer oberoende av kontext, såväl i ett polarsamtal som i en anställningsintervju, till exempel. Huruvida det är fallet hos deltagarna i de studerade inspelningarna kan vi inte veta. Det är möjligt att *eiku* bara hör till deras ofreflekterade vardagsrepertoar, men partikelns oproblematiske och regelbundna användning vittnar om att *eiku* fått visst fotfäste i den tvåspråkiga helsingforsiska talgemenskapen, och åtminstone just i talarnas tvåspråkiga repertoar – när man talar med andra tvåspråkiga. Men det är knappast än frågan om ett fullskaligt inlånande, som skulle gälla alla talare i gemenskapen och användning i alla kontexter.

Referenser

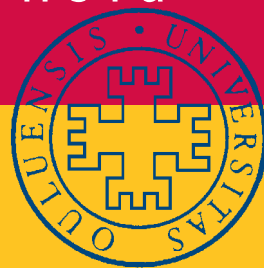
- Haakana, Markku & Kurhila, Salla, 2009: Other-correction in everyday interactions: Some comparative aspects. I: *Talk in Interaction: Comparative dimensions*, red. av Markku Haakana, Minna Laakso & Jan Lindström. Helsingfors: SKS. S. 152–179.
- Haakana, Markku & Visapää, Laura, 2014: *Eiku* – korjauksen partikkeli? *Virittäjä* 118(1). S. 41–71.
- Henricson, Sofie, 2013: Svenska i finsk miljö: Interaktion, grammatik och flerspråkighet i samtal på svenska språköar i Finland. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen.
- Huhtala, Paula, 2001: Kultaknappit ja knaffolit – ruotsalaisperäisistä sanoista Oulun murteessa. I: *XXVII Kielitieteen päivät Oulussa 19.–20.5.2000*, red. av Helena Sulkala & Leena Nissilä. Uleåborg: Uleåborgs universitet. S. 108–115.
- Kolu, Jaana, 2017: “Mää aina niinku sekota kaikki kielet typ ibland engelska svenska och finska”. Diskurspartiklar som interaktionell och grammatisk resurs i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors. I: *Svenskans beskrivning 35*, red. av Emma Sköldbberg, Maia Andréasson, Henrietta Adamsson Eryd, Filippa Lindahl, Sven Lindström, Julia Prentice & Malin Sandberg. Göteborg: Göteborgs universitet. S. 107–120.
- Matras, Yaron, 2009: *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Laakso, Minna & Sorjonen, Marja-Leena, 2010: Cut-off or particle: Devices for initiating repair in conversation. *Journal of Pragmatics* 42. S. 1151–1172.
- Lehti-Eklund, Hanna, 1997: *alltså* som diskurspartikel. I: *Svenskan i Finland 4*, red. av Saara Haapamäki. Åbo: Åbo Akademi. S. 75–83.
- Lehti-Eklund, Hanna, 2002: Dictoglossamtal som övningsform i svenska språkbadsklasser. I: *Samtal och interaktion*, red. av Hanna Lehti-Eklund. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet. S. 69–148.
- Lindström, Jan, 2005: Grammatiken i interaktionens tjänst: Syntaktiska aspekter på turorganisation. I: *Samtal och grammatik: Studier i svenskt samtalspråk*, red. av Jan Anward & Bengt Nordberg. Lund: Studentlitteratur. S. 11–53.
- Lindström, Jan, 2008: *Tur och ordning: Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Schegloff, Emanuel A., 1979: The relevance of repair to syntax-for-conversation. I: *Syntax and Semantics 12: Discourse and syntax*, red. av Talmy Givon. New York: Academic Press. S. 261–288.
- Schegloff, Emanuel A., 1997: Third turn repair. I: *Towards a Social Science of Language: Volume 2: Social interaction and discourse structures*, red. av Gregory R. Guy, Crawford Feagin, Deborah Schiffrin & John Baugh. Amsterdam: Benjamins. S. 31–40.
- Schegloff, Emanuel A., Jefferson, Gail & Sacks, Harvey, 1977: The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language* 53. S. 361–382.

Sorjonen, Marja-Leena & Laakso, Minna, 2005: Katko vai *eiku*? Itsekorjauksen aloitustavat ja vuorovaikutustehtävät. Virittäjä 109. S. 244–271.

Transkriptionsnyckel

[	början av ett överlappande talsegment
]	slutet på ett överlappande talsegment
=	två talares bidrag hakas in på varandra; talarens bidrag fortsätter på en annan rad
(.)	en mikropaus (kortare än 0,2 sekunder)
(1,2)	en paus på 1,2 sekunder
pt	ett smackande ljud
.hh	hörbar inandning
hh	hörbar utandning
ja:	förlängt ljud
ja	betonad stavelse
JA	högre volym än i omgivande tal
°ja ⁰	svagare röst än i omgivande tal
#ja#	knarr i rösten
ja	skratt i rösten
ja<	ordet slutar abrupt
ja-	hörbart avbrott
(ja)	osäker transkription p.g.a. hörbarhet
.	fallande, slutintonation
,	rak, fortsättningsintonation
?	stigande intonation
¿	svagt stigande intonation
ja	fenomenet som fokuseras i analysen
((hostar))	transkriptörens kommentar

Studia humaniora ouluensia

Kirsi Lepistö, Riitta Kosunen och Elisa Risto (red.)

HUMANISTEN MED MÅNGA ROLLER
EN FESTSKRIFT TILL PAULA ROSSI PÅ
HENNES 60-ÅRS DAG

Kirsi Lepistö, Riitta Kosunen och Elisa Risto (red.)

HUMANISTEN MED MÅNGA ROLLER

En festskrift till Paula Rossi på hennes 60-årsdag

Studia humaniora ouluensia 18

Editor-in-chief: Santeri Palviainen

Publishing office and distribution:
Faculty of Humanities
Linnanmaa
P.O. Box 1000
90014 University of Oulu
Finland

ISBN: 978-952-62-3365-9
ISSN: 1796-4725

Electronic version:
ISBN: 978-952-62-3364-2

Typesetting: Sanna Lipkin
Cover Design: Raimo Ahonen

OULU 2022